

Konferencja „Ekonomiczne i społeczne skutki integracji Polski z Unią Europejską dla rolnictwa i obszarów wiejskich” (Mościbrody k. Siedlec, 20–21 X 2005 r.)

Po kilkunastu latach przygotowań i negocjacji od 1 maja 2004 roku Polska jest pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Po raz pierwszy od wielu lat społeczeństwo naszego kraju staje wobec możliwości nadgonienia narosłego dystansu ekonomicznego i cywilizacyjnego w stosunku do rozwiniętych krajów Europy Zachodniej.

Przystąpienie Polski do UE oznaczało istotną zmianę ekonomicznych warunków produkcji i rewolucję instytucjonalną całej gospodarki, w tym rolnictwa. Zmieniły się sposoby wspierania tego sektora, zaczęły obowiązywać inne zasady interwencji i skupu, pojawiły się nowe instrumenty wspierające modernizację gospodarstw, zniesione zostały również bariery w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi z krajami UE. Polskie rolnictwo zostało objęte regułami Wspólnej Polityki Rolnej, która wywiera znaczący wpływ nie tylko na ekonomiczne warunki produkcji ale również na społeczność wiejską.

Okres, który upłynął od przystąpienia Polski do UE, jest zbyt krótki i nie uprawnia do wysuwania jednoznacznych wniosków co do wpływu mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej i funduszy strukturalnych na rolnictwo i wieś. Już teraz można jednak ocenić wpływ wsparcia bezpośredniego oraz zmian regulacyjnych na sektor rolny. Dopłaty obszarowe oraz zniesienie barier w handlu z państwami Unii Europejskiej znacząco wpłynęły na dochodowość gospodarstw. Poza zmianami o charakterze czysto ekonomicznym są już pierwsze oznaki przeobrażeń w tkance społecznej polskiej wsi.

Powyższe zagadnienia stały się przesłanką do zorganizowania Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt. „Ekonomiczne i społeczne skutki integracji Polski z Unią Europejską dla rolnictwa i obszarów wiejskich”. Spotkanie odbyło się w dniach 20–21 października 2005 roku w Mościbrodach k. Siedlec. Organizatorem konferencji był Zakład Agrobiznesu Instytutu Agronomii Akademii Podlaskiej.

Ze względu na szeroki obszar zagadnień będących przedmiotem konferencji, podzielono ją na bloki tematyczne. Pierwszy z nich dotyczył sytuacji rolnictwa i wsi w okresie akcesji, drugi ekonomicznych i społecznych skutków integracji dla rolnictwa, trzeci natomiast oceny stopnia absorpcji wybranych funduszy UE. Czwarty blok poświęcony był zagadnieniom konkurencyjności produktów rolnych na rynkach Unii Europejskiej.

W pierwszej części konferencji poddano ocenie sytuację rolnictwa i wsi w okresie akcesji. Jednoznacznie stwierdzono, że wejście Polski do Unii Europejskiej stworzyło nowe warunki dla rozwoju rolnictwa. Do systemu prawnego wprowadzono rozwiązania zbieżne do uregulowań przyjętych w UE lub tożsame z nimi. Uczestnicy konferencji podkreślali, że Polska posiada duży i niewykorzystany potencjał produkcyjny oraz rozwojowy rolnictwa, na który składa się przede wszystkim znaczna powierzchnia użytków rolnych. Ze względu na dużą liczbę małych gospodarstw charakterystyczne jest rozdrobnienie produkcji rolniczej. Średnie plony podstawowych roślin uzyskiwane w całym polskim rolnictwie są prawie dwukrotnie niższe niż uzyskiwane w warunkach doświadczalnych oraz w najlepszych gospodarstwach. Mimo to pod względem poziomu produkcji rolniczej Polska zajmuje wysokie miejsce wśród krajów UE-25. Zwrócono także uwagę, iż tradycyjnej strukturze produkcji odpowiada tradycyjna struktura spożycia żywności.

Drugi blok konferencji poświęcony był ocenie ekonomicznych i społecznych skutków integracji Polski z Unią Europejską. Uczestnicy konferencji podkreślali znaczenie zniesienia ograniczeń i swobodny dostęp polskich towarów do jednolitego rynku UE. Dla przedsiębiorców oznaczało to możliwość zwiększenia rozmiarów produkcji i realizację korzyści skali. Presja konkurencji wymusiła na polskich firmach działania dostosowawcze, co wpływało na wzrost ich efektywność gospodarowania. Jednoznacznie wskazano, iż funkcjonowanie przedsiębiorstw na Jednolitym Rynku Europejskim stymuluje zmiany strukturalne oraz przyspiesza postęp technologiczny, co może zaowocować zwiększeniem konkurencyjności polskich produktów nie tylko na rynku Unii Europejskiej, ale również w świecie.

Zwrócono uwagę, że rynek rolny został włączony w struktury jednolitego rynku UE w sposób stosunkowo płynny. Wdrożono wszystkie wspólnotowe instrumenty interwencji na rynku rolnym administrowane przez Agencję Rynku Rolnego, w szczególności kwotowanie produkcji, skup interwencyjny, instrumenty polityki handlowej oraz instrumenty stabilizujące rynek.

Stwierdzono, że tuż przed akcesją i w pierwszych miesiącach członkostwa ceny produktów pochodzenia zwierzęcego rosły. Spośród produktów zwierzęcych pełną konwergencję z cenami unijnymi odnotowano dla wieprzowiny. Ceny pozostałych produktów po 1 maja ukształtowały się na poziomie wyraźnie wyższym niż przed akcesją, nadal jednak ustępują cenom średnim w UE. W pierwszych miesiącach członkostwa ceny zbóż w Polsce przekroczyły poziom notowany w krajach, w których ich produkcja odgrywa w UE największą rolę. Jednak po żniwach ceny wyraźnie spadły.

Przedmiotem obrad konferencji był również handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi. Podkreślono, że zupełnie nieuzasadnione okazały się obawy o zalanie polskiego rynku tanią żywnością. To właśnie akcesja wyeliminowała tę możliwość i stworzyła polskiemu przemysłowi rolno-spożywczemu jednolite warunki konkurencji dając możliwość wykorzystania przewagi cenowo-kosztowej. Dowiedziono, że po akcesji zwiększył się eksport produktów zwierzęcych, głównie mięsa i jego przetworów oraz produktów mleczarskich, co świadczy o sprawnym dostosowaniu się zakładów do wymogów, głównie fitosanitarnych, stawianych przez UE. Efektem wzrostu eksportu produktów zwierzęcych było zwiększenie importu produktów roślinnych, przede wszystkim roślin oleistych oraz ziemniaków.

Integracja Polski z Unią Europejską wywarła również zdecydowany wpływ na społeczność wiejską. W nastawieniu rolników wobec integracji jeszcze przed akcesją dominowały obawy związane ze wzrostem konkurencji i napływem kapitału, który zagrozi interesom polskich rolników. W opiniach rolników po integracji przeważało zaskoczenie ogromem biurokracji oraz liczbą wymagań związanych z pisaniami i składaniem wniosków, którymi do tej pory się nie zajmowali. Istotną barierę stanowił brak znajomości programów unijnych skierowanych na rolnictwo i produkcję żywności. Rolnicy podkreślali również brak pewności otrzymania źródeł finansowania z programów unijnych oraz konieczność dużych nakładów własnych.

Istotnym zagadnieniem, będącym przedmiotem rozważań na konferencji, była ocena stopnia absorpcji wybranych funduszy Unii Europejskiej. Polscy rolnicy wraz z akcesją do Unii Europejskiej uzyskali dostęp do działań Wspólnej Polityki Rolnej. Zainteresowanie rolników funduszami z UE było bardzo duże. Wnioski o płatności bezpośrednio złożyło blisko 1400 tys. rolników, tj. około 85% zarejestrowanych. Podkreślano, iż duża liczba złożonych wniosków oraz niewielki odsetek poziomu nieprawidłowości (15,3% w skali kraju) mogą świadczyć o sukcesie pierwszego etapu programu dopłat bezpośrednich.

W ramach PROW wdrażanych było dziesięć działań. Zwrócono uwagę, że szczególnym zainteresowaniem cieszył się program rent strukturalnych. Sukcesem była również duża liczba złożonych wniosków w ramach instrumentu wsparcia dostosowań gospodarstw do standardów UE. Uczestników konferencji niepokoiła natomiast niewielka liczba wniosków ze strony grup producentów rolnych. Również w ramach SPO rolny i SPO ryby do końca czerwca 2005 roku wdrożone zostały wszystkie działania programu. W opinii uczestników konferencji duże zainteresowanie środkami SPO rolny napawa optymizmem, ponieważ przeczy twierdzeniom, że młodzi ludzie chcą odejść z rolnictwa.

Uczestnicy konferencji podkreślali, że obecnie realizowana polityka rozwoju wsi to krok naprzód w stosunku do sytuacji sprzed kilku lat, kiedy na wieś patrzono wyłącznie przez pryzmat rolnictwa. Ewolucja jakiej podlega Wspólna Polityka Rolna wskazuje na wyraźne odchodzenie od typowo sektorowej polityki rolnej do ukierunkowanej na wielofunkcyjność polityki rozwoju wsi. W realizacji tej koncepcji rozwo-

ju istotne znaczenie mają fundusze strukturalne, które w sposób bezpośredni wpływają na sytuację obszarów wiejskich. Prezentowane wystąpienia uczestników konferencji pokazały, że liczba podpisanych umów o finansowanie, a przede wszystkim ilość wypłaconych środków strukturalnych pozostają daleko w tyle za aktywnością wnioskodawców. Szczególnie aktywni w ubieganiu się o fundusze strukturalne byli przedsiębiorcy i samorządy, którzy złożyli projekty na poprawę konkurencyjności firm i rozwój regionalny. W trakcie dyskusji uczestnicy konferencji podjęli próbę identyfikacji przyczyn tego zjawiska.

Ostatnim tematycznym blokiem konferencji była konkurencyjność wybranych produktów rolnych na rynku Unii Europejskiej. Uczestnicy konferencji podkreślali, że produkty rolne pochodzące z Polski cieszą się dużym zainteresowaniem na rynkach UE i cenione są z uwagi na niski stopień chemizacji rolnictwa. Jednak aby skutecznie konkurować na rynkach Unii polscy rolnicy muszą szybko zorganizować nowoczesny rynek oraz wyraźnie poprawić jakość produkcji i plony. Równie ważne jak przygotowanie produktu jest umiejętne przechowywanie, dlatego nieodzowną inwestycją jest budowa nowoczesnych chłodni i przechowalni w gospodarstwach lub w ramach grup producentów rolnych.

Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej to dla naszego rolnictwa duża szansa, przede wszystkim ze względu na dostęp do największego rynku żywności na świecie. Ogromne znaczenie ma także objęcie polskich rolników wsparciem z budżetu UE. Doniosłość problematyki ekonomicznych i społecznych skutków integracji Polski z Unią Europejską dla rolnictwa i obszarów wiejskich będącej tematem zorganizowanej konferencji wskazuje na potrzebę dalszych pogłębionych analiz, tym bardziej że okres, który upłynął od momentu integracji, jest zbyt krótki i, co podkreślała większość uczestników konferencji, nie uprawnia do jednoznacznego wnioskowania. Mimo to, zorganizowana konferencja stworzyła wyśmienitą okazję do wymiany opinii i sformułowania pierwszych ocen. Prezentowane przez uczestników konferencji treści wywołały rzeczową dyskusję, a tym samym przyczyniły się do głębszego poznania podjętej problematyki.

Bożena Piechowicz